

REJTETT ZUG.

(Regény.)

ERRE A LEVÉLRE, hosszas töprengés után, ujjongva kiáltott fel a tiszttartó úr :
— Megmondtam én ezt előre! . . . Nincs még egy másik ilyen tiszt az egész hadseregben!

Zsuzska azonban annál mélyebb szótlanúságba esett. Meggyötört fejével azon tünődött, micsoda halálveszedelmek közé sodródhatott András, hogy két hónap alatt hadapródból hadnaggyá ugrott elő, megelőzve ezer és ezer tisztársát.

Mert Turgonyi András éppen erről hallgatott a legtitokzatosabban.

Ugyane nap délutánján expressz-levelet kapott Imre bácsi is. Ebben a levélben esti félnyolc órára kocsit kért a terebesi állomásra régi tanuló társa és nagy pajtása, Lopotnyik Antal.

V.

Esti negyedkilenc lehetett már, amikor Lopotnyik főmunkatárssal a Hallgató-molyvára futott be a kocsis. Előző napon kevés hó esett s vékony lepellel takarózott be most a környék.

Amint a kerekek zörgése megállt volna a tornác előtt, Imre bácsi és a tiszttartó úr kisietett. A tiszttartó úr kezében lámpával.

Abban a pillanatban mély hang dörrent meg a kocsis hátsó üléséből :

— Köszöntlek, régi pajtásom, Béry Imre! Ötvenkét esztendő után úgy menekültem hozzád, miként a nemes vad, melyet kopók szorítottak közre . . .

S lefelé kezdett kászolódni.

És a lámpa gyenge világánál abban a pillanatban egy elnyűtt óriás kezdett kibontakozni a télies homályból.

Mert minden nyűtt volt rajta : félbunda (mállott nyakprémmel), kabát, sál és nadrág s a két lábán olyan két szögelt bakancs, mint két ladik. Széles mellében kissé előreroppant s ezokból észrevehetőn lelógatta csontos fejét. Szürkült a konya bajusza, szürkült a haja, melyet horgolt sapka takart be az időjárás viszontagságai ellen . . . Vedlett bőrkesztyű a két kezefején.

Akkorára ott állt már a tornáccon Lopotnyik Antal, az üldözött toportyán. A Hallgató-molyva lakói ugyan egyáltalán nem voltak vele tisztában, miért írta magát levelében «sajtóordas»-nak Lopotnyik Antal, úgy érezték mindazáltal, hogy egy sajtóordas nem festhet külsőre más-

ként, mint ahogy festett a fehérbecsavarodott halántékú főmunkatárs. Embereket riasztó hangja megdördült másodszer is, amint ott állt Imre bácsi előtt s megölelte :

— Ötvenkét éve, pajtás . . .

— Ötvenkét éve, — ismételte elfogódottan Imre bácsi.

Mert két esztendővel félszázadnál hosszabb idő merült az emberek háta mögé, azóta, hogy — egynehány héttel a matura előtt — hátat fordított a főgimnáziumnak Lopotnyik s ujdondásznak csapott föl, miután — állítólag! — az egész tanári kar részéről üldöztetésnek lett volna kitéve . . . Azóta megállás nélkül üldözték Lopotnyikot, aki hetvenesztendős korára nem tudta, hová hajtsa le a fejét? . . . Erre különben úgysis ki fogunk térni még az elmondandók során.

Ahogy jóideig nézte már egymást szótlantul a két egykori osztálytárs, Imre bácsi megmozdult s mindenekelőtt a tekintetes urat mutatta be :

— Kérlek, régi barátom : ez itt Béry Bálint tisztartó, néhai bátyám fia, akinek atyafiságos vendéglátását huszonkilenc éve van szerencsém élvezhetni immár . . .

— Üdvözöllek, öcsémuram ! — szólt mély hangján a tisztartó úr felé Lopotnyik.

A tisztartó úr barátságosan nyújtott kezét :

— Isten hozta egyszerű házamba, kedves bátyám ! . . . Itt rejtve lesz minden önkény elől !

— Jól mondtad, kedves öcsémuram, mert valóban az önkény ellenem való felvonulásáról van szó, — ingatta meg bús lófejét Lopotnyik Antal főmunkatárs.

És a gyér lámpavilágnál csak most bontakozott ki teljes monumentalitásában a Lopotnyik orra. Ez az orr magában is fájdalmas és bútólvert tiltakozás volt a fennforgó állapotok ellen.

S akkor kölcsönösen befelé kezdtek tessékelní egymást.

Az ebédlőben vacsorához volt terítve. A halkszavú tekintetes asszonnyal módfelett szívélyes volt a találkozás, mert Lopotnyik bókoló is tudott lenni. Amikor pedig takaros köténykében s a konyha melegétől nekihevült arcocskával belépett nesztelenül Zsuska, Lopotnyik Antal magafeledten kiáltott fel :

— Ejnye, de szép itt valaki !

Zsuska csillogó szemmel fogott kezét a vén sajtótátánnal.

— Imre bácsi sok kedves emlékét mondta már el Lopotnyik bácsiról !

— Ez a kijelentés valóban jólesik keserű szívemnek, — udvariaskodott jóleső érzéssel Lopotnyik főmunkatárs s a leány balkezén ugyanakkor észrevette a karikagyűrűt. — Ilyen fiatal s máris a gyűrűs-mátkája valakinek ?

Béry Zsuska mintha elszontyolodott volna keveset. A hangja lehalkult :

— A harctereken verekszik a vőlegényem . . .

Imre bácsi abban a pillanatban már vázolta is röviden s nála szokatlan élénkséggel, hogy kiről is van szó voltaképpen? Vére szerint is a családhoz tartozik a vőlegény, két hónap alatt hadnaggyá lett egyszerű hadapródból, balmelle zörög a kitüntetések súlya alatt, pár nappal előbb a napisajtó is televolt a haditényeivel, sőt a fiatal király is maga elé fogja idézni legközelebb.

Lopotnyik Antal egyik kezefejével megdörzsölte a másikat s mielőtt még asztalhoz telepedtek volna, így kiáltott föl, teljes elismeréssel :

— Akkor külön is köszöntöm magát, hogy ilyen vőlegénye van !

S körülnézván a kis társaság tagjain, ugyanazon hangon folytatta :

— Különben azzal illetet volna kezdenem, hogy életem legszebb pillanata volt, mikor e ház küszöbét lehettem szerencsés átléphetni. Mert úgy tapasztalom máris, hogy nemcsak a vőlegény csatázik hazafias szellemtől telítve, hanem ugyanaz a szellem hatja át e békés lak valamennyi lakóját . . .

És míg körülötte hallgattak valamennyien, Lopotnyik lehorgasztotta csontos koponyáját s váratlanul leesett a hangja is, mintha régi-régi gyermekkorának emlékei szorították volna össze a szívét :

— Amikor beléptem, tüstént azzal kellett volna kezdenem, hogy a hazai tisztartók rendje a legrokonszenvesebb volt nékem minden időben. Mert ne felejtjük el, hogy 1849 őszén e tisztartók, intézők, ispánok és sáfárok egy tányérral többet terítették feleségükkel minden vacsorához. Olyan időben, amikor kétvállra teperve feküdt a haza, valamennyi tisztartó, intéző, ispán és sáfár a bujdosónak vélt Petőfit várta, hogy vendégül lássa magánál . . . Sajnos, akkor már halott volt a költő. A megrendítő itt éppen az, hogy a tisztartók enni akarták adni annak a lángelmének, aki életében annyit, de annyit volt kénytelen koplalni . . . Úgy látom azonban, hogy némileg eltértem az első üdvözléssel járó külsőségektől, — miközben savanykás mosoly suhant el a derűs bajusza alatt.

Itt szerényen szólt közbe a tekintetes asszony :

— Talán vacsorához ülnénk, Lopotnyik úr . . .

— Valóban, ez a helyes kifejezés, tekintetes asszonyom, — válaszolt Lopotnyik Antal, miközben röpké zavarral köhintett a behomorított tenyerébe.

Azzal vacsorához telepedtek valamennyien.

Egész vacsora alatt alig váltottak néhány szót : mély csöndben ettek. De evett mindenekfölött Lopotnyik. Mintha hetek óta éhezett volna : rágás nélkül nyelte a falatokat. Csak akkor enyhült föl az idők viharaitól rút tekintete, amikor a tisztartó úr bort töltött a poharakba :

— Brávó, ezt már szeretem ! Miféle bor ez ?

— Szerednyei, — világosította föl a tekintetes úr, miközben körbement az asztalnál.

Lopotnyik főmunkatárs bólintott, elégedetten.

— Ismerem. A legészakibb Felvidék legpompásabb bora. Egéríze van, a kenyér arómájával keverten. Etekintetben specialistának vallo magamat, mert nem akad olyan magyar borfaj, amelyen ne lennék tisztában. Mindazáltal, a tokaji a gyengém, amellyel szemben mindenkor mélységes ellágyulás vesz erőt rajtam.

E bevezető után koccintottak.

A hangulat tüstént fesztelenre változott. Amint készen lettek volna a vacsorával, mindnyájan elhelyezkedtek a karosszékben. Különösen Zsuszka készülődött neki, mert olyan érzése volt, hogy ma este szokatlan dolgokat fog hallani még. S úgyis lett.

Miután másodsor is koccintottak volna, Imre bácsi, aki vékony ősz alakjával egészen elveszett a drabális Lopotnyik mellett, hátradülve székében, így kezdte a szót :

— Hát pajtás, az én életemben ötvenkét esztendő óta alig esett említeni való változás. Van ugyan életemnek egy-két keserű részlete, ezek azonban nem tartoznak ide a mai estén s különben sem akarom feltépni a régen behegedt sebeket . . . De mi történt veled, Lopotnyik pajtás? Egyszer valami olyasvalamit hallottam felőled, hogy be voltál csukva . . .

— Egyszer? — kiáltott föl kemény önérzettel Lopotnyik Antal. — Becsuktak már engem legalább negyvenszer ! Most is százszáz két sajtópör elől menekülök, amelyek közül mind az százszáz kettő — börtönbüntetés. Nem fogház, — börtön ! Nem is lesz nékem maradásom, úgy látom én, amíg ki nem vándorolok Lengyelföldre . . . Ott tűrhetőbbek a sajtóviszonyok.

Imre bácsi azonban nem engedte kilendíteni magát a kerékvágásból. Miután okvetlenül be akarta tartani a sorrendet, így beszélt :

— Egyáltalán képtelen vagyok felfogni, mint tudtad kinyomozni jelenlegi tartózkodásom helyét? Hiszen huszonkilenc év óta háromszor sem mozdultam ki a Hallgató-molyváról.

— Megmondom ! — bólintott Lopotnyik, miközben hörpentett egyet. — Ötvenkét esztendeje mult már, mióta elváltam a nyolcadik osztálytól, de ötvenkét esztendő után is könnyv nélkül tudom fujni a nyolcadik osztály névsorát : «Ábrahám Péter, Bacsa Pista, Balogh Benedek, Béry Imre . . .» Ezek előrebocsátása után annyit csak, hogy az elmúlt hónapban Debrecenben vagyok inkognitó, mivel rendőrök és detektívek köröztek akkor is. Űlök a Kemény János-féle népszerű vendéglőben, amikor kivettem félig, hogy a szomszédos asztalnál sáfárkölsejű alakok beszélgetnek. Odafüleltem, mert ilyen már a természetem s szóba kerül egyszer a Béry Bálint tisztartó meg a Béry Imre neve is . . . Abban a szempillantásban reádgondoltam s átszóltam a társaság tagjaihoz : «hány esztendő s lehet az a Béry Imre, uraim?» Egy korosabb külsejű ember barátságosan szólt : «járhat már a hetvenedikben, kérem alázattal». Elég volt nekem : tudtam, hogy csak te lehetsz, régi barátom.

Megtudakoltam még közelebbi címedet s mindjárt aznap megfogalmaztam hozzád sürgős leveletem . . .

— Okosan tette, bátyámuram, — jegyezte meg csöndben Béry Bálint tisztartó úr.

Lopotnyik Antal intett a félszemöldökével, hogy tovább óhajt beszélni. És beszélt is :

— Abban az időtájban erősen szűkült már nyakam körül a pányva. Ezért ott helyben eltökéltem, hogy hozzád rejtezem el néhány hétre, míg nyomomat vesztik a kopók. Ezekből bujkáltam, míg megjött barátságos válaszod, amelyre felujjongtam. Mert reménykedő lélekkel hittem, hogy búvóhelyet találok nálatok . . .

A tisztartó úr koccintásra emelte a poharat :

— Minden hazafi idehaza van szerény hajlékunkban !

A deres Lopotnyik ivott elébb, megtörölte kétfelől a bajuszát s folytatta :

— Köszönöm néked, kedves öcsém, mert egy dolog tagadhatatlan. Az összes sajtókulik nem verekedtek itt annyit az igazságért 1867 óta, mint amennyi csatát és ütközetet álltam én egyesegyedül a bitorlók ellen . . . Nem szeretnék azonban eltérni a fonaltól s ezért csupán annyit, hogy nyomban indultam hozzád, barátom Imre. De, mert félig nyakamba volt már vetve a lasszó, nem jöhöttem egyenes irányban, mivel így játsziszterrel lefelülhettek volna a hatalom bérencei. Ehelyett — megtevéstésül — a cikk-cakkban való vonalat választottam. Először tehát Vásárosnaményba utaztam el, onnét gyalogosan baktattam balfelé és kissé hátra Kisvárdáig, ahol kocsit fogadtam, Záhonynál átmentem a réven, de megint nem folytattam nyílegyenesen. Ahelyett elvergődtem Csapig, Csapnál gőzösre ültem és a sátoraljaujhelyi gyártelepi állomás hátában sikerült megbujnom egy vasutas-családnál. Onnét értesítettelek, hogy kocsit kérek Töketerebesre. Most itt vagyok !

Béry Zsuska mély szánalommal hajtotta oldalt a fejét, annyira sajnálta ezt a nagy embert, édesanyja sóhajtott, a tisztartó úr maga elé nézett. Kicsiny szünet után Imre bácsi fölvetette a kérdést :

— Csak azt nem értem, miért vannak folyton a nyomodban ?

— Mert elemem a harc, egyetlen komám, — válaszolt a horgas főmunkatárs, mialatt újabb pohár bort öntött fel s kezefejét végighuzta hervadó bajuszán. — Elemem tehát a harc, minélfogva fűrészelek, vágok, döfök, szúrok és nyesek s aközben magamat is megnyesnek természet-szerűen. Azazhogy nyílt kiállás helyett pört akasztanak a nyakamba, mely pörök elől én meglépek rendes körülmények között. Voltam én már sajtócsatár Alsókubintól Fehértemplomig mindenütt, ámde legutóbb szűknek bizonyult már részemre Nagymagyarország területe. Hozzáfűzöm mindehhez, hogy sohasem voltam tényleges szerkesztő, miután ma már minden második vigéc annak vallja magát : ahelyett a tetszetősebb, mert szokatlanabb «főmunkatárs» címét veszem alkalmazásba . . .

Összezsapta a tenyerét, annyira csodálkozott maga is :

— Mennyit verekedtem ötvenkét esztendő alatt a legkirívóbb jogtalanságok ellen s hányszor dugtak fogdába! Mindig Kossuth apánk igazáért s legutóbb annyira lecsusztam már, hogy csak nyolcadrendű orgánumoknál alkalmaznak, amelyek hasábjairól még úgy-ahogy üvöltenek a hatalom felé... Ám e nyolcadrendű sajtóorgánumoknál is utólagos fizetést húzok mindössze, már ha fizetésnek lehet nevezni azt, amit minden elsején zsebrevág Lopotnyik Antal... Belátom, legutóbb elvettem némileg a súlykot. Először személyében sértettem meg a miniszterelnököt, másodsor a haderő részéről indult meg ellenem sürgős eljárás, mivel tömegvágóhídnak minősítettem a hadszínteret... Addig száz sajtópöröm volt éppen: föl sem vettem mind a százat. E százhoz járult az utóbbi kettő, melyekre Turkevén tettem szert. E két komizkodásomért föltétlenül kapnék tízévi börtönt. Hogy úgy a miniszterelnök, mint a hadsereg főparancsnoksága érdeklődik irántam, Debrecen szabad királyi városban neszeltet meg, tüstént kereket oldottam s nem is álltam meg, csak a ti vendéglátó körötökben ma este, drága Imrém... Úgy néztek végig rajtam, hogy én vagyok az utolsó sajtómohikán: utánam már a semmi következik!

Itt közbeavatkozott Imre bácsi:

— Mi lehetne tulajdonképpen értelmezése a «sajtóordas» kifejezésnek, melyet legutóbbi leveledben használtál, barátom, Lopotnyik? Mert — őszintén szólva — sehogysem értem.

Lopotnyik Antal savanykásan somolygott:

— Ez a kifejezés az én találmányom igazság szerint. Jelenti azt a sajtó-csikaszt, akit mindenhonnét furkóssal vernek ki és aki, mivel nem akarják meghallgatni sehol többé, vasvillával üldöztetvén el az utolsó faluvégtől is, végül jó messzire a falutól leül a hóra. Úgy ül le a hóra, miként az éhes csikasz és míg szemei a téboly fényében lobognak, ő maga tehetetlen állapotában üvölteni kezd a falu szélső házai felé... Hát ilyen toportyán vagyok én: Lopotnyik Antal!

S valamivel enyhültebb hangon kérdezte:

— Érted-e már, Imrém?

Imre bácsi csökönyösen rázta a fejét:

— Sehogysem értem, régi barátom, Lopotnyik...

A reménytelen párbeszédnek a tisztartó úr vetette végét, aki újból töltvén a poharakba, koccintásra unszolta úgy a nagybátyját, valamint az engesztelhetetlen sajtómatadort. Ittak rá. Akkor Lopotnyik Antal kifejtette még röviden, miért van szükség a szakadatlan dulásra, majd fordítván a szón, hűdélen legyintett egyet:

— Meggyőződésesem egyebekben, hogy nálam fölöslegesebb alakot anya nem szült még erre a világra... Mert ahelyett, hogy valami rendes foglalkozás után néztem volna ifjú koromban, ötvenkét esztendő óta szélmalomharcot folytatok mindazok ellen, akik erősebbek és rendezesebbek nálam. Pedig a világ sohasem fog megváltozni, én azonban csak az utóbbi hetekben jöttem rá erre a szimpla igazságra. Most már késő

s különben is bánja a bánat! Tölts a pohárba, Bálint öcsém: úgyis csak a bor adja meg az embernek a tisztánlátást!

Koccintottak megint. Utána annyit mondott tünődözve Béry Bálint tisztartó úr:

— A mi családunk is nemzeti alapon állt minden időben s ezekből talán nem fogja meglepőnek találni, Lopotnyik bátyám, ha kijelentem: egyszerű házunkban biztos menedék várja, míg elül a vihar, mely mindenfelől fenyegeti mostanában. A Béryek mindig védelmet nyújtottak a bujdosó honfiaknak...

— Köszönöm, Bálint öcsém, igen köszönöm... Az utolsó nagy bujdosó Kossuth volt: utána én jövök. De mint korcs csupán... De, ilyünk, öcsém!

Aztán egyebekre térült a szó.

A tekintetes asszony szótlanzkodva ült az asztalnál s egyszerű értelmével annyit tudott felfogni csupán, hogy a szokatlan vendég régen ehetett jól utoljára... Zsuska összekuporodva hallgatott a karosszékben s már az első pillanatban megérezte, hogy Lopotnyik bácsi sajnálnivaló ember tulajdonképpen... Rendkívüli jelenség s emellett kibicsaklott alak.

De, mert későre járt már, felállt s annyit mondott az édesanyja felé fordulva:

— Talán aludni térnék, mama...

— Jól teszed, leányom. Magam is veled tartok.

Lopotnyik főmunkatárs fölfigyelt s tüstént félbeszakítván az Imre bácsihoz és a tisztartó úrhoz intézett politikai ízű fejtegetését, alig-sikerült mosollyal pillantott föl Zsuskára:

— Okosan teszi, hugocskám, mert nem szabad fáradtnak lenni a szent ünnepeken... Ugyebár, a katona-vőlegényét várja haza akkorára?

— Igenis, Lopotnyik bácsi, — válaszolt fölcillant szemmel a leány.

A sajtóordas bólogatni kezdett, maga elé horgadt fejjel:

— Nem hétköznapi legény lehet. Legalább kezet rázhatok vele, ha itt lesz egyszer... Na, szép álmokat, hugocskám! Fogadja kivételes tiszteletemet, tekintetes asszonyom!

Mama és leánya észrevétlenül vonult el. Ők hárman tovább vitték még a szót.

És mialatt Lopotnyik Antal a Hallgató-molyván talált vendéglátó búvóhelyre, Zsuska a karácsonyra kezdett készülödni. Mert amióta háborúba keveredtek egymás ellen császárok-királyok, a molyvabeliekre is mind több gond és szomorúság szakadt le s ez volt az oka talán, hogy Zsuska senkiről sem feledkezett meg a cselédek apróságai közül.

Most pedig, mikor a vőlegényét várta haza, külön is ki akart tenni a szegényekért. Mert sok bú evett mindenkit az 1916-ik esztendőnek végén. Hisz alig akadt ház Magyarországon, amely ne gyászbaroskadva várta volna ezt a szentestét.

A kis Jézus születése előtt valami két héttel Zsuska odaállt az édesanyja elé:

— Mikor megyünk a városba, mama?

— Már nekem is volt eszemben, leányom — mondta csöndes szóval a tekintetes asszony. — Talán holnap reggel indulhatnánk s beszerezhetnénk, amire szükségünk lesz.

Aznap délelőtt Zsuszka lakásról-lakásra járta az egyes családokat a molyván s pirinyó jegyzőkönyvébe fölírt mindent, amire a legégetőbb szükség lett volna. Megsimogatta a selyp apróságokat s cukrot adott nekik, mialatt a szülők a kisasszonyka ruháját simogatták meg... Másnap délelőtt a városba mentek a mamával s amire visszatértek volna estére, színültig volt megrakva a kocsijok. A karácsonyfát az ebédlőben állították fel s itt látott munkához Béry Zsuszka... Három napig díszítette a fát s rendezgette az ajándékokat, apró cédulákra írva föl, melyik kié... És mert szerelmes hűséggel várta vissza a vőlegényét, a régi kedve is mintha megjött volna néhány elfutó órácskára s magafeledten kezdte dúdolgatni régi nótácskáját, amelyet csaknem elfelejtett már:

Mit integetsz a kendőddel?

Tán beszélsz a szeretőddel?

Vélem is így beszélgettél:

Nékem is így integettél...

Negyednapra készen lett a karácsonyfával. Hanem akkor meg készülődni kezdett a vőlegénye fogadására.

Jaj, hogy várta!

Két hónapja is elmúlt már a búcsúzásuknak s e két hónap alatt száz halálveszélyen ment át Turgonyi András, különben nem merte volna szét nevét a hír az ország minden zúgába s nem rendelte volna maga elé a király. Naponként ötvenszer is kiszínezte maga elé, milyen lesz majd az első találkozás a daliás hadnagy úrral? Minden alkalommal más-más alakban jött eléje Turgonyi András és más-más ruhában fogadta ő is. De mert nem tudott megállapodni magamagával, végül is édesanyjához, az ő leghűbb tanácsadójához fordult:

— Tessék mondani, kedves mama, milyen ruhát vegyek föl karácsony előtt két nappal?

— Persze, akkor fog megjönni András! — mosolygott az édesanyja.

Zsuszka komoly szemmel folytatta, miközben lenhájának egy kiszabadult tincse lecsúszott a homlokára, a szeme fölé:

— Talán azt a halványkéket. A gyengekéket igen-igen szereti Andráska... Mondta nekem egyszer.

A tekintetes asszony azonban kis szigorúságot mutatott, amire Zsuszka is megszeppent. A tekintetes asszony ugyanis — nevelésénél fogva — ellene volt mindennemű feltűnési hajlamnak. Annyit mondott kurtán:

— A galambszürke ruhádat fogod fölvenni, leányom. Sokszor megmondtam már, hogy nincs szebb az egyszerűségnél. Ezt igen jegyezd meg magadnak ebben a tévelygő világban!

És mialatt Imre bácsi meg nagy barátja, Lopotnyik Antal napokig tartó vitákat folytatott egymással, túlnyomórészt közös szobájukban, amelyet telepipáztak füsttel s mialatt a tekintetes úr a gazdaság gondjaival volt elfoglalva, eljött a karácsony előtti harmadik nap is. E napon kellett megérkeznie Turgonyi Andrásnak, hogy harmadfél szörnyű hónap után szívéhez szorítsa Béry Zsuskát.

Jaj, hogy várták!

A csörgős szánkó előállt már a tornác elé, amikor Zsuska nekihevülten sietett át az ebédlőbe. Éppen együtt találta a szüleit: mintha kevés szóval tanakodtak volna valamin. Odaállt eléjük s annyit kértett remegő hangon:

— Édesapám, nem mehetnék ki én is Andráska elé?

A tisztartó úr ránézett a leányára s először mintha nem értette volna meg a kérdést. Úgylátszik, messze járhatott sokat gyötrődött fejével. De akkor ráocsudott, miről is van szó voltaképpen s így válaszolt, oktató hangon:

— Nem mehetsz ki, leányom...

És mivel most már Zsuska nem értette a választ, a tisztartó úr tovább magyarázott, ugyanazzal a nyugalommal:

— Eléjemehettél mindenkor, amíg a nevelt-bátyád volt csak. Mióta azonban a vőlegényed, nem szabad egyedül. Mit szólna hozzá a világ?

Béry Zsuska lebocsátotta kissé a fejét s annyit suttogott rá, engedelmesen:

— Igenis, kedves apám.

A szánkó elcsörgött tehát a síma havon, Zsuska pedig átment a szobájába s megállt keveset a tükör előtt. Belepillantott s imára kulcsolta össze keskeny ujjait:

— Istenem, engedd meg, hogy mindig ilyen boldog lehessenek!

Nem volt nyugta többé... Fel és alá járkált fehér szobájában s szelíd vágyai ott szálldostak aközben a legvitézebb hadnagy körül, aki talán ép e pillanatban szállhatott le a terebesi állomáson. Talán hozta is már a csörgős szánkó a molyva felé.

Jaj, de várta valaki!

Váratlanul mintha álomszerű csörgés ütötte volna meg... Mintha szánkó közeledett volna Töketerebes felől... Talán itt is van már a molyva alatt...

Olyan volt az ujjongása, hogy pillanatra mintha elszédült volna valami soha nem érzett gyöngeségtől. De aztán, ahogy eszméltre kapott megint, jobbkeze ujjait végigsimította a halántékán, ugyanakkor — kissé erőtlenül még — kifelé igyekezett a tornácnak. Az ebédlőben az anyjával találkozott s átkapta a nyakát a fehér két karjával:

— Édesanyám! Édesanyám!

Boldogságában nem tudott mondani többet ennél az egy szónál. Így történt, hogy amire másodszor is föleszmélt volna, kardcsörgés

hallatszott az előszobából. Zsuska félig magánkívül kapta föl a fejét, de akkor már az ajtóban is állt egy kihívó fejtartású hadnagy.

— Andráska! Andráska! — sikoltott föl a leány.

Hanem két hónap alatt mintha négy esztendő élt volna meg a hadnagy úr. Arcban megfériasodott, fekete kis bajuszát körülnyiratta, rajta harci-dressz barna lábszárvédővel s balmelle csaknem leszakadt a kitüntetések terhe alatt... Cseppet sem látszott megilletődöttnek, ahelyett karjai közt tartotta Zsuskát, aki legszívesebben felsírt volna, hogy megkönnyebbüljön tőle. Ezt azonban nem merte, mert megígérte vőlegényének a terebesi állomáson még, amikor olyan nehéz búcsút vett tőle, hogy soha-soha nem fog pityeregni miatta. Turgonyi andrás cs. és kir. gyalogsági hadnagy akkor már eltartotta magától kissé a menyasszonyát, úgy gyönyörködött égő zavarában:

— Hanem nagy leány lettél, hallod-e?

— Andráska... Andráska... — ismételtegetté suttogva Béry Zsuska. Azt hitte, rá fog roskadni az ég. Olyan boldog volt, hogy nem tudta: él-e még avagy belehalt már az elviselhetetlen érzésbe?

Csak akkor ocsudott föl, hogy megcsókolta a vőlegénye:

— Beszélj már, te nagyjány!

Aztán a mama elé lépett a fiatal hadnagy s magához ölelte, fiúi szeretettel:

— Hogy van, kedves anyám?

— Megvagyok csöndben, kedves fiam — szólt szelíd szomorúsággal a tekintetes asszony. — Csak emész a miattad való bánatunk, fiam...

Jött aztán Imre bácsi, aki úgy meg volt hatódva, hogy a hang megakadt a torkán. S amire körülnézett volna a szobában Turgonyi András, már bent volt a tisztartó úr is. Kezet ráztak, megölelték egymást:

— Isten hozott, kedves fiam!

— Köszönöm, kedves apám!

Akkor előlépett a háttérből Lopotnyik Antal is. A vén főmunkatárs bemutatkozott:

— Nagyrabecsült öcsém! Úgy nézz reám, hogy embert még nem hajszoltak úgy Magyarország földjén, mint ahogy halálrakeresnek engemet. Nevem különben Lopotnyik Antal s a toll veteránja vagyok...

Mielőtt azonban felelhetett volna Turgonyi András, Lopotnyik egyvégben beszélt tovább:

— Természetesen azzal is tisztában vagyok, mi a te jelentőséged, mert elrémítő harcitetteidről bő kivonatban emlékezett meg a hazai, úgyszintén a velünk szövetséges német sajtó. Én, öcsém, ha tőlem függne, a következő nevet adnám neked: a Frontok Réme.

— De kérem, kérem! — szabadkozott kedvesen a fiatal tiszt.

Lopotnyik Antal legyintett egyet, miközben fölvágta felhorkanó orrát:

— Nem is viszed akkor semmire, nagyrabecsült öcsém : megöl a szerénykedés. Én a te helyedben felfuvódnék a prepotenciától... Ilyenek vagytok ti, fiatalok : idegrángást idéztek elő az ellenség fizikumában s utána megbujtok az ünnepeltetés és csodálat elől. Mindazáltal úgy nézz végig rajtam, hogy én is vagyok valaki !

Micsoda napjuk volt az !

Zsuskát a mama nemcsupán erre a napra, hanem Turgonyi András szabadságidejének egész tartamára fölmentette mindennemű munka alól. Mertha nem menti föl, a menyasszonyt akkor sem engedte volna el maga mellől a vőlegény. Mihelyt magukramaradtak néhány szabad pillanatra, Zsuska boglyas feje leesett már a Turgonyi András széles mellére . . . Nem tudták olyankor, hol vannak? . . . A leány könyörögni kezdett :

— Igérd meg nekem, Andráska, hogyha visszamégy megint, jobban fogsz vigyázni magadra ! Akkor talán megtudnék nyugodni keveset...

A fiatal hadnagy azonban megkerülte a kérdést. Tréfás szóval mondta :

— Hiszen ha egyáltalán vigyázni lehetne ottan, húgocskám . . .

Aznap este sokáig, igen sokáig maradtak együtt. Sokmindenről beszélt Turgonyi András, csak éppen a saját dolgairól feledkezett meg. Zsuska úgy ült mellette, hogy belekapaszkodott a karjába, mintha valami reáleselkedő veszedelem elől akarta volna visszafogni, a mama megtámasztott fejjel s halk szomorkodással nézte-nézte az ő vitéz neveltfiát, Imre bácsi hallgatott, a tiszttartó úrnak viszont rég nem volt olyan kedve, mint ezen a késő téli éjszakán. Oda is szólt Turgonyi Andrásnak :

— Mondj már valamit magadról is, fiam !

— Azt nem, kedves apa ! — rázta fejét tagadóan a fiatal tiszt. — Csak ezt az egyet nem ! Különben sem tudnék mondani sokat . . . Mert ami ostobaságot ott visz végbe az ember, tébolyult állapotában teszi.

Koccintottak utána s hallgattak egy mélyet.

Akkor megint a tiszttartó úr kezdett faggatózni :

— Hát királyunk őfelségével mikor fogsz találkozni?

— Az újév utáni második héten — felelt szárazon Turgonyi András. — Már megjött az értesítés, hogy őfelsége abban az időpontban a mi frontrészünket látogatja meg s akkor látni óhajt engem is.

Nem folytatta. S ez volt az oka, hogy szándékosan másról kezdtek beszélni. De csak kezdtek volna, ha jelen nincs Lopotnyik Antal és bele nem kap a ritkuló hajába :

— Csak ismételhetem, öcsém, hogy soha nem fogod vinni semmire az életben ! Én, ha velem fogna kezét egyszer a Legfelsőbb Hadúr, soha attólfogva nem mosnám meg a jobbkezemet, ellenben úgy felfuvalkodnék, mint egy varangy !

Telt-múlt az idő, Zsuska a vőlegényéhez simult szorosán s elbeszélgettek a közben : hogy lesz, mint lesz? És ahogy haladt az éjszaka, Lopotnyik Antal mind több bort szopogatott magába, minek követke-

tében pipacsszínbe borult ijesztő arányú orra s ott tartott már, hogy a borok minémüségéről tartott valóságos szakelőadást :

— Tartózkodó ember volnék, ez a bajom, kijelenthetem mindazáltal, hogy ami ezt a kérdést illeti, etekintetben vagyok olyan kapacitás, mint a tokajhegyaljai szőlészeti és borászati főfelügyelő !

Finom füstlepel lengett a fejük felett s derűs szemmel tekintettek vissza valamennyien az elemébe jutott sajtóordasra, mintha nem hittek volna neki egészen. Megérezhette ezt Lopotnyik is, mert energikusra keményedett a hangja :

— Tokajhegyaljai bospecialista vagyok, hogy úgy fejezzem ki magamat. Ha mennyei nektárt szürcsölgethetek, ki reflektál akkor a kocsisborra? Ez az ital, amelyből most koccintgatunk egymás egészségére, egészen megfelelő bor például. De, teszem föl a kérdést : ki mer a tokaji mellé állítani ilyen lórét?

Szívükből mosolyogtak mindannyian. Mert látták, hogy Lopotnyik főmunkatárs alighanem többet talált felönteni a garatra, sőt Imre bácsi meg is jegyezte kötekedőn :

— Nono, talán mégse !

Lopotnyik tüstént megadta a feleletet :

— Erre is válaszolok nyomban, régi barátom, Imre. Mert ismételhetem csak, hogy mihelyt tokaji borok válfajairól esik szó, specialistának hiszem és vallom magamat. — Hol kezdődik a tokaji bor? — teszem föl sajátmagannak a kérdést.

S egész pohárral hajtván föl a lekicsinyelt szerednyeiből, folytatta :

— A tokaji kezdődik az úgynevezett «asztali»-val. Közönséges bor ez, de az ember már az első negyedórában csettintgetni kezd tőle, mert van karaktere. Egyébként ezt a borneműt azon a tájon, mely Sátoraljaújhelytől Abaújszántóig terjed, inkább a borbélyok és kocsi-fényezők fogyasztják előszeretettel. Rangban ezután a «pecsenyebor» következik. Izre csaknem egy az asztalival, szesztartalomra nézve azonban inkább egyéniség . . . Most jön a «szamorodni», melynek szláv elnevezése valami olyast jelenthetne magyarul, hogy «egyedültermett» vagyis «magábanálló». Azaz : aminek nincs párja e teremtett világon . . . Hát nincs is !

Újabb pohár bort lendített le a torkán Lopotnyik s akkor belehevült :

— Szamorodni kétféle van, úgymint «száraz» és «édes». Kutya-ital mind a kettő : izre olyan, mint a kesernyés mandula, de van benne valami a kenyér héjának ízéből is. Erős ! Erős ! Nem szeretnék túlzásba esni lelkesedésemben s ezért annyit csupán, hogy a szamorodnitól már a második pohár bornál veresedni kezd az ember füle s nagy dalolási-hajlam kerekedik felül benne . . . Jön aztán az aszú, kétputtonostól a hatputtonosig. Istenek itala meg a lengyeleké ! A lengyelek valósággal nyakalják, de jerzsabinkával, e maró hatású gügyival keverten, hadd legyen benne még több a kraft ! Nemegyszer kóstolgattam e túlvilági

ízű nedüt és semmit, semmit nem éreztem, amíg mozdulatlanul maradtam. Amikor azonban fel akartam volna állni, olyat estem végig a földön, mint egy nehéz zsák. Hát ezt jegyezze meg mindenki magának, aki nem ivott volna még tokaji aszút!

E szavaknál Lopotnyik újból a garatra hajtott föl egy pohárral. A szeme zavarosnak tetszett:

— Folytassam-e még?

— Folytasd, folytasd, régi barátom! — biztatgatta Imre bácsi. — Fölötte érdekes, amiket most hallunk a szádból...

Lopotnyik folytatta hát:

— Említsük meg aztán az eszenciát. Ehhez már csak császárok jutnak hozzá, ám azok sem minden esetben. Én egyszer kaptam belőle félpohárával s miután felszürcsölgettem volna, szférikus hangzatok kerültek meg a dobhártyámon. Fölhozhatnám még az «aszúfordítás»-t, meg az «aszúmaslás»-t, ezek méltatására azonban emberi nyelvben mindmáig nem született meg a megfelelő kifejezés. Ezekből csak annyit emlétek még meg, hogy van a Tokajhegyaljának pálinkája is, amely miatt engesztelhetetlenül acsarkodnak reánk a világ összes «nedves» nemzetei. Én két kortyot kaptam egyszer a monoki gróf 1740-ből való szilvapálinkájából, a két kortytól azonban jóleső öntudatlanságba estem két napra... De talán elég is lesz egyelőre!

Valóban egyelőre elég is volt a szakfejtegetésekből, miután a sűrű koccintgatás következtében észrevétlenül elázott Lopotnyik. Fölállt tehát, bizonytalan léptekkel a mamához lépett, kezetcsókolta neki s franciául mondta:

— Viszontlátásra holnap!

Félkettő volt ekkor, éjfél után.

... Turgonyi András leányszobájába kísérte Zsuskát. Amikor betették volna maguk után az ajtót, a leány vőlegénye nyaka köré fonta két fehér karját s most, amikor senki nem hallhatta őket, azt súgta a fiatalember fülébe:

— Mikor leszek a feleséged, Andráska?

Turgonyi András nehezen válaszolt:

— Ha megtart az Isten, májusban háromheti szabadságot kapok. Akkor hazajövök s megtartjuk az esküvőt. Attól kezdve soha nem fogunk elválni egymástól...

Pillanatra megakadt, mintha elgondolkozott volna valamin:

— Mert sokféle válás van. De a legkeserűbb az, amikor lefekvés előtt más szoba felé indul el az a teremtés, akit a karjainkban szeretnénk tartani örökre... No, Zsuska?

— Tudom — mondta lehajtott fejjel, alig hallhatóan a leány.